

Makale Gönderilme Tarihi: 11.11.2018 – Makale Kabul Tarihi: 11.12.2018

İKİ ŞEHİR BİR İNSAN, ARTVIN'DEN İSTANBUL'A BİR ŞAİRİN GÜLDESTESİ: LEYLÂ ŞAHİN*

*Sümeyye ÇELİK***

Özet

Artvin geçmişten bugüne kültür, edebiyat ve sanatın önemli merkezlerinden birisi olmuştur. Bu engebeli coğrafya Karadeniz insanını karamsarlığa sürüklemek yerine kendi öz benliğini keşfetmesini sağlamıştır. Bunun en güzel temsillerini her zaman edebi metinlerde görmek mümkündür. Bu bölgenin edebi birikimi incelendiğinde gerek âşık gerek divan gerek modern şiir tarzlarını temsil eden kadın ve erkek şairleri görmek mümkündür. Bu kapsamda, bu bildiride Artvin modern şiirinin temsilcilerinden Leylâ Şahin'in hayatı, sanatı ve eserleri çok boyutlu olarak çözümlenmiştir. Leylâ Şahin, 10 Aralık 1954 yılında Artvin'in Şavşat ilçesinde doğmuştur. Şahin'in içine doğup büyüdüğü kültür ve coğrafyanın yanı sıra şehir ve aile içerisindeki edebi iklim şiirlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Şair, şiirlerinde modern şiirin sağladığı serbestliği de kullanarak çok zengin bir tema evreni sunmuştur. Şahin'in hayata gözlerini açtığı Artvin ile yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği İstanbul şiirinin kalbidir. Sanatçı, mekân göndermelerini bu iki şehir üzerinden gerçekleştirmektedir. Şahin'in, şiirlerinde ön planda tuttuğu gurbet duygusu, ölüm, hasret, yalnızlık gibi temaları Artvin'in engebeli dağları üzerine inşa etmiştir. Ayrıca onun şiirlerinde, kültürel geçişlere sahip bir bölge olan Artvin'de, Gürcü kimliğinin fazla oluşu kendini hissettirmektedir. Halk edebiyatı motiflerini sıklıkla kullanan şair, telmih sanatından da faydalanarak farklı türde şiirler kaleme almıştır. Şahin'in bazı şiirleri ise türkü olarak bestelenmiştir. Şiirlerinde karamsarlıktan umuda doğru giden bir yol güzergâhı ise göze çarpan diğer bir unsurdur. Genel olarak bakıldığında şiirlerinde aşkın, doğanın, kadın kimliğinin, siyasetin çeşitli cephelerini görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Artvin, Şavşat, İstanbul, Edebiyat, Şiir, Kadın.

* Bu makale 18-20 Ekim 2018 tarihinde Uluslararası Artvin Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Uzman Sümeyye Çelik, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunu / Türkiye, sumeyyeca@outlook.com.tr

TWO CITY A HUMAN, FROM ARTVIN TO İSTANBUL A POET'S POEM WORLD: LEYLA ŞAHİN

Abstract

Artvin has been one of the important centers of culture, literature and art from the past to the present. This rugged geography has allowed the Black Sea people to discover their own self, rather than dragging them into the darkness. It is always possible to see the best representations of this in literary texts. When the literary accumulation of this region is examined, it is possible to see male and female poets who represent both the divan and modern poetry styles. In this context, in this declaration, the life, art and works of Leyla Şahin, one of the representatives of Artvin modern poetry, have been resolved in a multidimensional way. Leyla Şahin was born on 10 December 1954 in Şavşat district of Artvin. In addition to the culture and geography he grew up in, Şahin also laid the foundation for the creation of literary climate poetry in the city and family. The poet has also presented a very rich theme universe by using the liberty that modern poetry provides in his poems. Şahin is the heart of İstanbul poetry where Artvin, whose eyes are opened to life, and most of his life is spent. The artist, it realizes through these two cities send place. In the poems of Şahin, his predecessors such as dignity, death, longing and solitude built on the rugged mountains of Artvin. Also, in his poems there are cultural transitions in Artvin sourced from the fact that Georgian identity is too much. The poet, who frequently uses folk literature motifs, he has also written different kinds of poems by taking advantage of the art of telmih (reminding). Some of Şahin's poems were composed as folk songs. A path that leads from pessimism to hope in poems is another factor that multiplies the eye. In general, it is possible to see the various fronts of love, nature, female identity, politics in their poems.

Keywords: Artvin, Şavşat, İstanbul, Literature, Poetry, Woman.

GİRİŞ

Toplum içerisinde varlığını sürdürmek isteyen birey kimi zaman kendisini başka dönemlere taşımak ister. Yaşadıklarının ve kendi varlığının unutulmamasını isteyen insanlar, yazma serüveni içerisinde bir yolculuğa çıkar. Birçok duygunun zihinde kalışı anlatma ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Bu durumda birey kalbinden geçen duyguları yazarak edebi türler içerisinde kendisine yeni bir mekân bulmuştur. Zira “yazma yazarın içindeki kökleri arayışı, kelimelerle hislerine bir görünürlük kazandırma çabasıdır” denilebilir (Türk 216: 26). Bu açıdan bakıldığında yazmak, sessizliğin arkasındaki fonetik ruhu bulmaktır. Kelimelere yeniden anlam yüklemek, insanın anlatma ve dinlenme ihtiyacını karşılayan tek yönlü bir iletişim olduğu söylenebilir. İnsanlar yazın hayatına başladıklarında kendilerine sınır koymamış, yaşadıkları olayları ve çağın getirmiş olduğu hatıraları da sözcüklerine armağan etmiştir. Geçmişte kalan olaylar ve insan hayatındaki değişen şartlar yazınsal metinler aracılığıyla günyüzüne çıkartılmıştır. Söz konusu bu ortaya çıkış sadece yazı ile ortaya çıkmamıştır. Şiir birçok sanat dalından faydalanarak kendine ifade yolları geliştirmiştir. “Gerek bizde, gerek bütün dünyada değişen yalnızca biçim değil, aynı zamanda özdür ve renkler ile sesler üzerinde çalışmak başkadır, derdini sözcüklerle dile getirmek başka” (Sartre 2015: 15).

Kelimelerin sıralanış biçimi ve estetik yönü ele alındığında düzyazı ve şiir edebi türlerin iki kanadını oluşturmaktadır. Edebi türler kimi zaman okurda estetik zevk uyandırdığı gibi kimi zamanda yazarın hayatından ipucu vermektedir. Biyografilerin ve otobiyografilerin yazılmadığı zamanlarda yazara ait mektuplar, romanlar ve şiirler kişinin hayatını kısmen çıkarabilme umudu taşımıştır. Düzyazı türlerinde birçok tanım yapılırken şiirin tanımı farklılık göstermektedir. Bu nedenle; “*diğer edebiyat türleri olağan şeyleri anlatırlar, şiir öbür türlerin anlatamadığını; olağanüstü olanı anlatır (söyler) şiir diğer türlerin sustuğu yerde başlar*” (Karataş 2010: 438) başladığı söylenebilir.

Şiirin diğer edebi türlerden ayrıldığı bir başka yön de defalarca okunma isteği meydana getirmesidir. “*Şiirlerin yeniden okunabilir olmasını sağlayan şey, şiirde değeri taşıyan ve ileten insanın, kuvvetle hissedilebilir olan ama insanı tatmin etmeyip arzulu bırakan eksik varlığıdır*” (Ünal 2011: 43-44). Şiir birçok duyguyu açıklığa kavuşturamayıp eksik unsurları içerisinde bulundurur. Eksik ve yarım bırakılan her duygu insanı merak etmeye yönlendirmiştir. Şiiri tekrar okumak ve her okuduğunda farklı bir anlam çıkarmak ise okuyucunun bakış açısından kaynaklıdır. Okuyucu bu bakış açısıyla hem şiiri hem şairi birlikte değerlendirmiştir.

Edebiyatın önemli türleri arasında yer alan şiir, hayata dair izler taşımasına rağmen daha kapalı bir anlama sahiptir. Çoğu insanın kendine ait bir şiiri olmasa bile herkesin kendi yaşadığı duyguları bulabileceği bir şiir daima vardır. Şiirin birden fazla tanımının yapılması ise şüphesiz yapı ve içerikle ilgili bir durumdur. Şiirin ölçüsü, teması, anlatım tutumu, vb. unsurlar araştırmacının belirlediği kıstaslardır. Şiir duygu ve fikir mesafesindedir. Halk edebiyatında dörtlüklerle ve hece ölçüsü ile yazılan bir şiir, divan edebiyatında beyitler ve aruz ölçüsü ile yazılmıştır. Bunların aksine Modern Türk şiirinde serbest bir ölçü kullanılarak mısra özellikleri tamamen değişmiştir. Bu açıdan bakıldığında şiir hiçbir kalıpta şekil almayandır. Milen Kundera’ya göre “*dünyada yaşanan olaylar nedensel bir sıralanışa göredir. Bu sebepten her şeyin bir nedeni var mı? sorusuna cevap vermek zordur. Burada roman ve şiir iç içe geçmiş bir vaziyette bulunmuştur. Şiir hesaba sığmayandır*” (Kundera 2014: 151).

Abdülhâk Hâmid Tarhan’a göre ise şiirin tanımı şu şekildedir: “*İnsan, bazı kerre, hatırına gelen bir hayâli tanıyamaz, o kadar güzeldir. Zihninden uçan bir fikre yetişemez, o kadar yüksektir. Kalbinde doğan bir hissi bulamaz, o kadar derindir. Bu acz ile bir feryâd*

koparır, yahut pek karanlık bir şey söyler, yahut hiçbir şey söylemez de kalemini ayağının altında alıp ezer. Bunlar şiirdir” (Tarhan 2010: 13-14).

Yahya Kemâl ise şiire duygusal bir kimlik yükleyerek şu tanımı yapmıştır: “*Şiir kalpten geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecelli edişidir. Düşündüklerimizi vezinle ve lisanla ifâde edişimiz şiir değildir. Bir mısranın şiir olup olmadığı gayet âşikârdır. Derunî ahenk ile ifâde edilmişse şiirdir. Fakat duyulmaksızın yalnız vezin ve lisan mümaresesiyle söylenen söz şiir olamaz”* (Beyatlı 1971: 48).

Her tanım birçok edebi tür gibi şiiri de sınırlandırmaktadır. Ancak şiiri Melih Cevdet Anday bu tanımlamaların aksine farklı bir görüş ile dile getirmiştir. Ona göre “*tanım akıl işidir. Şiir ise akıldışıdır”* (Anday 2015: 212). Anday’a göre bir delinin söylediği bir sözü bir akıllı söylerse o söz şiir olur ve şair toplumdan farklı düşünüp cümlelerin yapısını kendi hislerine göre tasarlayan kişidir. “*Şair, bilinçli bir deli ve bilinçli bir çocuktur; mekânları bilerek karıştırır ve şakayı, bilmeye yeğler. Saçmalayan ve şakalaşan biridir şair, böylece de doğayı korku verici olmaktan çıkarır, masala çevirir”* (Anday 2015: 24).

Şair toplumu şekillendirebildiği gibi kendisi de toplum içerisinde şekillenmiştir. Şiir hislerin ve insanın içinde biriktirdiği düşüncelerin dile geldiği bir tür olarak düşünülür. Tanpınar “*şair bir huzursuzluğun, bir ihtirasın ve duyguların adamıydı. Her üç teklifte de (Hâmid, Namık Kemal, Recâizâde) yaşanan hayat (duygular ve duyular) ve yaşayan insan için içine giriyordu. Böylece şiir söze ait bir hususiyet olmaktan çıkıyor, insana ait bir hâl oluyordu”* (Tanpınar 2009: 254) diyerek şiir, şair ve duygu üçgeninin bağlantısını ön plana almıştır.

Şiirin içinde saklanmış olan birçok düşünceyi şair gün yüzüne çıkartarak doğayı ahenk unsuruyla kelimelere yüklemiştir. Şair toplumda var olduğu sürece etrafında yaşanan olaylara kayıtsız kalamamış, bunları şiirlerinde imge kullanarak veya açık bir dille ifade etmiştir. “*Şair ister istemez bir düşünür olmak zorundadır, hem de ileriye gören bir düşünür. Yoksa geri düşüncelerle yoğrulmuş kafa şiire fayda yerine zarar verir”* (Rıfat 2009: 67). Hasan Hüseyin’e göre “*her gerçek şairin bir şiiri vardır; şair, yaşamı boyunca boğuşup durur bu şiirle; ondan koparabildiğini, parçalar halinde atar ortaya. Gerçek şair, radyum gibi, uranyum gibi şiiryumdur”* (Türk 2014: 187).

Şairlerin yaşadığı dönemler şiirlerinde hissedilmiştir. Söz konusu olan Leylâ Şahin 1980 Sonrası Türk Şiiri dönemi içerisinde yer almıştır. Leyla Şahin’in hayatına bakıldığında, şair 1960 darbesi, 1971 muhtırası ve 1980 darbesi gibi siyasal açıdan toplumu etkileyen üç

dönemden geçmiştir. Bu dönemin özelliğine bağlı olarak ise şiir bireysel bir sürece girmiştir, denilebilir.

“1980’li yıllar Türk şiiri açısından ‘içe dönüş’ diye tanımlayabileceğimiz bir sürece sahne olmuştur. Sloganik şiirlerin bir anlamda varlık sebebi ortadan kalkmış, buna karşılık direnişçi, memleketçi, sosyal duyarlılıkların buharlaşma emareleriyle koşut şeklinde gelişen bireyselleşme temayülü döneme bütün hatlarıyla mührünü vurmuştur. İstisnai unsurlar elbette vardır, ama bunlar dönemin genel atmosferine etki edecek dinamikten yoksundur. Bireysellik o yılların poetik ruhu içinde âdeta bir vecibe gibi görülmüştür. Siyasî ve sosyal yönsemeler, ancak bireyselliğin parantezine alınmak suretiyle, o da denilebilir ki oldukça utangaç ve dolaylı bir dille şiire girebilmektedir” (Metin 2105: 74).

Siyasi olarak yaşanan olaylar edebi eserlerde de kendisini göstermeye başlamıştır. Dönem içerisinde yazılmış olan şiirlerde ise memleket kavramı, toplum olma bilinci, sosyal sorumluluk gibi birçok konu bireysel bir tema ile ele alınmıştır. Bu dönem içerisinde birçok kadın şair şiirleriyle ön plana çıkmıştır. Bu konuda kaleme alından bir yazıda “Ayten Mutlu, Leyla Şahin, Seval Esaslı, Nilgün Polat, Nilgün Marmara, Günseli İnal, Gülsüm Cengiz, Lale Müldür, Birhan Keskin, Naime Erlaçın, Nur Bulum, Elif Su Alkan, Perihan Mağden, Yeşim Ağaoğlu, İnci Asena, Zerrin Taşpınar’ın adlarını anar. Dönemin şiirini “*haykıran değil, içindeki sesi dışa vuran bir söylem tarzı... dizeyi, şiirde kurguyu ve derin yapıyı önemseyen şiirler*” olarak tanımlayan Mutlu, bu özelliklerin kadınlar tarafından yazılmış şiirler için de ortak olduğunu söyler” (Atayurt 2009: 63).

Mutlu, ilgili yazısında Leyla Şahin ve diğer birçok kadın şairi ön plana almıştır. Yazara göre kadın şairler yaşadıkları birçok duyguyu şiir aracılığıyla dile getirmiştir. Leyla Şahin, toplum içerisinde ifade edilemeyen hisleri ve fikirleri güçlü bir kadın profil üzerinden anlatmıştır. Yazar, düşüncelerinin iç dünyasında hapsedilişini şiirinde şu şekilde dile getirmiştir.

“kadınım.

acıdır:

kendi iç baskısında

ikinci kez ezilmesi insanın” (Şahin 1990: 13).

ŞAİRİN HAYATI

Cumhuriyet döneminin önemli kalemlerinden olan Leyla Şahin 1954 yılında Artvin'in Şavşat ilçesinde dünyaya gelmiştir (Tamsöz 1994: 252). Yazar bir dedenin torunu ve şair bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelen Leyla Şahin'in, yazın hayatına girişi erken olmuştur. Yazar, ilkokul zamanında birçok yazı kaleme almıştır. Çocukluğunun ilk yıllarını Artvin'de geçiren şair bir süre sonra öğretmen olan babasının rahatsızlığı sebebiyle ilkokul ikinci sınıfta İstanbul'a gitmiştir. “*Kuzeydoğu'da sınır kentlerinde yaşıyorduk; orada topraklarımız vardı ve babam öğretmendi. Hastalanıp İstanbul'a geldi; Validebağ Öğretmenler Hastanesi'ne. Tedavisi uzun sürünce benim ayrılığuma dayanamamış olacak ki öğretmenime mektup yazıp bana izin istedi*” (Şahin 2014: 11). Bu süreçle birlikte memleketinden ayrılan Şahin 1965 yılından itibaren İstanbul'da yaşamaya başlamıştır.

Beykoz'da hayatını devam ettirmeye başlayan Leyla Şahin, Çağlıpınar ve Hacı Numan'da ilkokul eğitimini tamamladı. Sonraki süreçlerde Beykoz Ortaokulu, Paşabahçe Ferit İnal Kız Lisesinde eğitimine devam etti. “*Leyla Şahin (Artvin) Üsküdar Kız Lisesinden mezundur*” (Yılmaz 2012: 58).

Leyla Şahin *Sesimiz, Türkiye Yazıları, Güney Kızı, Yeni Olgü, Demokrat Gazetesi, Karşı Edebiyat, Broy, Hürriyet Gösteri, Milliyet Sanat, Sombahar, Düşler, Şiir'lik, Papirüs, Cumhuriyet Kitap, Aydınlık Kitap, Yaşasın Edebiyat, Yeni Harman, Üç nokta, Yasak Meyve, Sincan İstasyonu, Şiirden Sözcükler* gibi dergi ve gazetelerde şiirlerini yayınlamıştır. 1989 yılında yayımlanan ilk şiir kitabı *Kırlangıç Yıldızı* ile Enver Gökçe şiir ödülünü kazanmıştır. Şahin'in 1990 yılında *Acı Toplayan İpekli Çardak Kuşu* şiir kitabı yayınlanmıştır.

Şairin ilk kitabı olan *Kırlangıç Yıldızı* ismini ilkokulda arkadaşlarıyla kendi arasında kurmuş olduğu Kırlangıç grubundan almaktadır. Dünyada var olan tüm mavi renkli nesnelere sahip olmak isteyen ipekli çardak kuşu ise özgürlüğün ve saflığın bir sembolü olarak düşünüldüğünde *Acı Toplayan İpekli Çardak Kuşu* kitabının isminin şekillenmesine zemin hazırlamıştır. Kitap, toplum içerisinde acı çeken bireyin umudu olabilme özelliği taşıyan kuşların simgesel anlatımıdır, denilebilir. İstanbul'a geldiğinde hemen hemen her yeri gezip öğrenen Leyla Şahin buradan birçok kitap satın almıştır. Söz konusu kitaplar arasında Cemal Süreya'nın *Üvercinka* adlı şiir kitabı bulunmaktadır. Artvin'e ait yöresel terimlere ses özellikleri açısından benzer bulunduğu kitap, şair üzerinde etki etmiştir. “*Üvercinka ad olarak bana hem ilginç hem de yakın gelmişti. Yakınlığı şundan ötürü: Günlük konuşmamızın*

dolaşımında olan pek çok Rusça sözcük vardı. Birkaçını sayabilirim: Çinka (zayıf, solgun ve yaramaz çocuklar için kullanılırdı), Akuçka (pencere), Şiminska (ay çekirdeği). Üvercinka fonetik olarak bana yakın gelmişti” (Şahin 2014: 12).

Şahin’in şiirleri, yaşanan coğrafyanın edebi eserlere etki edişini desteklemektedir. *Cemal Süreya’da Dağlarca ve Süreya’ya On dördüncü Mektup Güneşten Yırtılan Caz Cemal* adlı kitapların temeli ise çocukluğunda atılmıştır. Şahin kendisi üzerinde etki eden şairler arasında Cemal Süreya’nın olmadığı söylemiştir. “*Cemal Süreya’nın şiirleriyle çok erken tanışmama karşın, benim şiirimi etkilemiş şairlerden değildir”* (Şahin 2014: 11). Ancak şiirlerine bakıldığında bazı şiirlerinde Süreya’nın etkisi göze çarpmaktadır. Cemal Süreya’nın ‘Gül’ adlı şiirinde “*Gülün tam ortasında ağlıyorum*” dizesi Şahin’in “*Kanar bir gül dalında*” dizesiyle benzemektedir. Cemal Süreya’nın “*Beni ayakta tutan gözlerin*” dizesi, “*Beni gözlerinde sakla*” dizesiyle, Süreya’nın “*Ve zurnanın ucunda yepyeni bir çingene*” dizesi, Leyla Şahin’in “*En yaşlı en en soylu çingene*” dizeleriyle benzerlik göstermektedir (Şahin, 1989: 27; Süreya 2013: 12).

Şahin, *Cemal Süreya’ya On dördüncü Mektup Güneşten Yırtılan Caz* adlı kitabında Cemal Süreya’nın eşi ile dostluklarının uzun süreli olduğunu söylemiştir. Cemal Süreya’nın kendi şiirleri hakkındaki yorumlarını da bu sayede öğrenmiştir.

“Cemal Süreya ölmeden bir ay önce (Aralık 1989) ilk kitabım Kırlangıç Yıldızı’nu (Kasım 1989, Papirüs yayınlarına) göndermişim Karaköy’deki posta kutusuna. O yıllar benim de Sireki’de bir posta kutum vardı. Bu tür iletişimlerde adres olarak kullanıyordum. Bir gün Zühal, Cemal Süreya’ya imzaladığım kitabı gönderdiğim zarftan kestiği adresimle birlikte bana verdi. (Muradım kendi şiirimden konu etmek değildir; böyle anlaşılırsa kendi adıma üzülürüm.) Kitabın içine “Şiirimize yeni bir şair geliyor” diye bir tümcelik not düşmüş. Zühal bunu bir dergide günlüklerinde yazdı” (Şahin 2014: 12).

Kitabın içeriğine bakıldığında röportaj üzerine kuruludur. Süreya’nın “*Türk şiirinin iki büyük şairlerinin biri Dağlarca*” demesi üzerine Şahin’in “*Öbürü de Nâzım Hikmet Olmalı*” (Şahin 2014: 51) yorumu şairin Nazım Hikmet Ran’ın kalemine hayran olduğu dikkat çekici bir unsurdur.

Şahin’in şiirlerine genel olarak baktığımızda göze çarpan ilk unsur şiirlerin isimleri dışında hiçbir dizede büyük harf kullanılmamıştır. Serbest bir şekil özelliğine sahip olan şiirler, serbest bir ölçü ile kaleme alınmıştır. Şiirlerinde memleketinden uzak olan bireyin içerisinde yaşadığı sıkıntılar göze çarpmaktadır. Her ne kadar umutlu bir kişiliğe sahip

olduğunu dizelerinde dile getirirse de şiiirleri genel olarak karamsar bir yapı üzerine kuruludur. Dönemin bir özelliği olarak Şahin, iç sesini imgeler üzerinde kurgulayıp, bireysel şiiirler kaleme almıştır. Yaşadığı dönemin özelliklerini anlatırken kendi memleketinin coğrafi özelliklerini de şiiirin içine dahil etmiştir. Şiiirinin başlıca konuları yalnızlık, ölüm, Gürcü kimliği ve memleketi Artvin'dir. Şiiirlerindeki anlamın kapalı olması birçok eleştirmen tarafından 1980 Sonrası Türk Şiiirinin ikinci yeni taklidi olması eleştirilerine neden olmuştur.

ŞİİRLERİNDE ARTVİN VE GURBET

Artvin coğrafi güzellikleri açısından Karadeniz şiiirinde önemli bir yer tutmaktadır. Şair şiiirinde memleketinden uzaklığından bahsederken genellikle karamsar bir havanın hâkim olduğu görölmektedir. Babasının rahatsızlığı sebebiyle İstanbul'a zorunlu olarak gitmesiyle aklında kalan memleket görüntüsünü de beraberinde götürmüştür. Duygular şiiire yön verirken söz konusu gün kavramı da bulanık kelimesiyle desteklenerek hatırlanmamak duygusunu belirsiz bir imge olarak kendini göstermektedir. Artvin'in engebeli dağları Çoruh'un akıntısıyla canlılık kazanmıştır.

“şavşat'ın dağları dört mevsim

suları çoruh akar

(seni bulanık bir günde yitirdim

dört mevsim gözlerim: dağlara bakar)” (Şahin 1989: 49).

Şahin memleketinden ayrı kaldığında tüm ışıkların karardığını düşünmüştür. İstanbul ve Artvin arasında geçen günlerin varlığını belirsizliğe bürümüştür. Şiiirlerinde yolcu kavramı içerisinde kendisini tanımlamıştır. Memleketinden ayrılışından sonraki günlerin yabancı olduğu bir çok şiiirinde dile getirmiştir.

“kuşatılmıştı memleket, fenerleri sönmüştü de

birbirine تنها ve kuşkulu bakan iki kule değildi

günlerimiz” (Şahin 1989: 15).

Artvin, Gürcü nüfusun fazla olduğu bir şehirdir. Leyla Şahin'in şiirinde kullanmış olduğu birçok terim bu kapsamda değerlendirilebilir. Dil özellikleri ve kelimeleri kullanırken bu söz varlığından faydalanmıştır.

“(ben de durdum o yangınlara

Kafkas göçmeni küçük kız

eteklerinde kakoça(gelincik)

peronlarda karçiçekleri” (Şahin 1990: 28).

Kendi içerisinde zıtlık yaşayan yahut iç beni ile toplum arasında kalıp duygularına yön veremeyen bir kişinin varlığını şiirlerinde görmek mümkündür. Şair önce savruluşundan bahsederken ardından gülün güzelliği ile anlamı olumluya çevirir.

“artık bilirim: kecravi bir aykırı gündür

-gürcü dilinde-

eser savurur

ortası güldür” (Şahin 1989: 18).

ŞİİRLERİNDE ÖLÜM

Leyla Şahin'in şiirlerinde ölüm teması farklı şekillerde kendisini göstermiştir. Kendisini “şairim: sevdalara süzülürüm / ö l ü m l e r e d i z i l i r i m” (Şahin, 1990: 14) diyerek sevgi ve ölüm arasında sıkışıp kalan bir insan olarak tanımlamıştır. Ölüm kimi zaman insanın dünyadan bağlantısını kestiği anı anımsatırken kimi zaman da hayata tutunma davranışı sergilemiştir. Şair, sevgilisinin gülüşünü ölümsüzlüğün sembolü ile ilişkilendirmiştir.

“gülüşün badem ağacının çiçek açmış dalları

ölümü alsın elimizden” (Şahin 1989: 57).

Leyla Şahin'in şiirleri başka sanat dallarını da etkilemiştir. Bu konuda ise “Genciken Ölenlerin Türküsü” adlı şiir “Kan Gider” ismini alıp türkü olarak bestelenmiştir.

“baba kerpiç evden aldım zulamı
 gurbet mi burası yoksa sılamı
 yitirdim yollarda göçek balamı
 erir içim erir erir kül gider
 düşmüşem ardına günler boyunca
 söylerim sevdamı diller boyunca
 elimde kelepçe kollar boyunca
 mapuslarda yata yata gün gider
 giderim giderim yolum yokuştur
 bir yanım hasret bir yanım ateştir
 genc iken ölene ölüm zor iştir
 erir içim usul usul kan gider” (Şahin 1989: 61).

Şahin ölüm temasını birçok şiirinde işlemiştir. “Ölüm, varlığıyla insanı ölüm olmayana doğru, bir hakikate doğru itekler. Bu durumda şair şiirin peşindedir. Bazen ölüm, o derece baskındır ki, şair onun mukadder varlığı –ve böylece kesin hakikati- karşısında şiirinin önemsizliğini anlar ve sessizliğe bürünür” (Ünal 2011: 226). Bu sessizlik kimi zaman bireyi iç dünyasına hapsederken kimi zaman da sessiz bir çılgılık olup birçok şairin şiirine yansımıştır. Enver Gökçe için yazılmış olan bu şiirde de şair ölümden şikâyet etmiştir:

“sonunda bir güzel insan
 savaşa savaşa
 düşürdü güzel tenini toprağa
 ölüm adın kalleş olsun! (Şahin 1989: 62).

ŞİİRLERİNDE SİYASİ DÜŞÜNCELERİN VARLIĞI

Leyla Şahin, yaşadığı yıllarda önemli siyasal olaylar arasında kalmıştır. Siyaset unsuru şairin elinde şekillenerek yüksek sesli şiirler yerine sessiz bir kırılma dönemi yaşamıştır. Şair, içine hapsedtiği düşünceleri topluma anlatmak istediği zaman kapalı bir anlatım seçmiştir.

“Şairlerin, şiirin aktüel gerçekliği üzerine eleştirel söylemlerin de ‘siyaset’ unsurunun etkisi hiçbir surette görmezden gelinebilecek bir şey değildir. Tabii ki şiirin (in) kavgasını vermek başka, eleştirel dürüstlük başka şeydir. Şairin eleştiriye müdahalesi veya ilgisi sadece şiirinin kavgasını vermek adına da olmayabilir. Fakat eleştiri, eşyanın tabiatı

gereği şairin elinde bir silaha dönüşür. Daha açıkçası şairin, kendine karşı gereken nesnelliği ve dürüstlüğü göstermesi kolay kolay beklenmez” (Metin 2015: 54).

Şahin, şiirlerinde siyasi unsurları ele alırken göç teması üzerinde de durmuştur. Nitekim şiirinde yabancılık olgusunun başka şehirlerdeki insanlar tarafından farklı karşılanacağını dile getirmiştir.

*“kimliğini sorarlar biliyorum, ilk sabahla
meçhul bir anarşist girmiş gibi kente.
varsın sorsunlar...
sevdanın ve sevincin adresi bulunmaz onlarda” (Şahin 1989: 39).*

Leyla Şahin, 1960 darbesi, 1971 muhtırası ve 1980 darbesi gibi üç önemli siyasi olaya şahitlik etmiştir. Nitekim yaşanmış olan bu hatıralar bir müddet sonra kaleme dökülmüş olacak ki şairin nitelendirdiği üç kıyım ibaresi de yaşanan acıların sembolik olarak dışavurumudur. Şiirinde dile getirdiği bir başka unsur ise kendisi için *adasını içinde gizleyen ırmak* tanımı yaparak sahip olduğu ve dile getiremediği düşüncelerini kalbinde bulundurması şeklinde yorumlanabilir.

*“(otuz beş yaşına üç kıyım sığdıran
ve uzun direnmelerden sonra
geriye kendisi kalan
gençliğim!
taşıdım sevdanı
adasını içinde gizleyen ırmak gibi
çiğsularıyla)” (Şahin 1990: 45).*

KARAMSARLIKTAN UMUDA BİR KADIN DUYARLILIĞI

Şahin şiirlerinde umutsuz bir hayatın kıyılarında dolaşırken kendi iç benliği ile çatışma yaşamıştır. Umutlu bir şair olduğunu ifade eden Şahin’in karamsar şiirler kaleme aldığı göze çarpmaktadır. İnsan psikolojisine bağlı olarak birçok düşünce zıttı ile vardır. Güzeli güzel yapan belki de kötü kelimesinin varlığıdır. Beyaz siyahı, umut karamsarlığı, acılar sevinçleri, ölüm de yaşamayı hatırlatır. Şahin bu konuda *“İnsan acılarına benzer / sevinçlerine de”*

(Şahin 1989: 20) adlı şiirini kaleme alarak söz konusu bu ikilem arasında kaldığını belirtmiştir.

Başka bir şiirinde Şahin, umutsuzluk fikrine dini bir anlam yüklemiş onu günah kavramıyla ilişkilendirmiştir.

“gel sevgilim, bağlarım gel–günahtır umutsuzluğa düşmek-” (Şahin 1989: 19).

Şiirlerinde, yaşadığı yılları kötü hatırlayan bireyin yaşadığı olayları unutmak istediği görülür. Bu süreçte hatıralarını arayış halinde olan insan profili karşımıza çıkmaktadır. Şairin dünyada yer alan umuda olan inancı bu arayışı desteklemektedir. Bu süreçte kaleme aldığı şiirlerinde güzel hatıralarını arayan bir insan portresi çizer.

*“umutlu bir şairim karanlık dizeler yazamam
on sekiz yaşımın yirmi yaşımın
sonra otuz yaşımın sayfaları yok
-arıyorum-
öyle nasıl aktıysa, ağulu bir su gibi
nasıl geçtiyse gençliğimin sayfaları yok”* (Şahin 1990: 43).

Şiirlerinde gurbet, sıla, yolcu, istasyon kelimelerinin varlığı şairin şiirlerini göçebe bir yaşam tarzı üzerine kurduğunu göstermektedir. Memleketinden ayrıldıktan sonra hiçbir şehre ait olamayacağını söylemiştir. İnsanlardan uzaklaşmak isteğini dile getirirken, gözlerinin istasyonda oluşu zıt iki fikrin çarpışma hâlidir. Yazar kendine bir taraftan kimsenin gitmediği bir yer önerirken diğer taraftan gözleri istasyonda gelecek birisini beklemektedir. Yani hem toplumdaki soyutlanmak hem de insanlarla olmak arasında bir ruh çatışması yaşamaktadır.

*“sen bana geldikçe öğrendin yollarını, gurbetin büyük şimdi.
bende sılasızım –kimsenin gitmediği bir yer öneriyorum kendime-
istasyonlarda gözlerim
tenha bir yolcu gibi
umutsuz sayılmam yine de”* (Şahin 1989: 31).

İnsan hayatında gelecek her bir günün insana yeni bir şans getirdiği düşünülmüştür.

“Gelecek şiirdir. Çünkü gelecek ve şiir, ikisi de umudu temsil eder, gelecek ve şiir, ikisi de insanın yaratışıdır; ikisi de olup bitmeden bilinemezler; ikisi de olup biter ve yeniden yaratılırlar; bu bakımdan, sonsuza uzanan bir çabadır şiir ve gelecek; ve insan, umudu

tükenmeyen, yaratıcılığı tükenmeyen insan, denemekten korkmayan, sonsuzluktan korkmayan insan, şiiri ve geleceği her sefer yeniden yaratır ve boyuna yaratmaktan bıkmaz hiç” (Anday 2015: 170).

Leyla Şahin’in şiirlerinde yer alan gelecek temasının bu düşüncüyü destekler şekilde işlendiği görülür.

*“Yalnızlığı iyi bilen biri olarak
halkım ve ağırlı anneleri adına
insan soyundaki incelikler
ve ertelenmiş güzellikler adına
ülkem
sayfalarını yeniden yazacağım”* (Şahin 1990: 44).

Şahin, şiirlerinde kadınların güçlü yönlerini ele alırken fiziksel güzellik unsurları üzerine de dikkat çekmiştir. Gündelik hayattaki kadın telaşının güzelliğini kaybetmek istemeyen duruşunu gözler önüne sermektedir. Feminist bir bakış açısıyla yenildikçe yenilenen ve kendisini güçlü görüp yeniden hayata tutunan kadının duygularını yazmıştır.

*“kadınım
İnce görünebileceğim giysileri tarar gözlerim
vitrinlerde
-kocamın gömleklerini giydiğim de olur-
yaşlanmaktan korkarım.
yenildikçe gövdem yerçekimine
yeni şeyler öğrenme peşine koyulurum aşkla”* (Şahin 1990: 9).

HALK EDEBİYATI MOTİFLERİ VE TELMİHLER

Leyla Şahin’in şiirlerinde toplumun birçok değeri ele alınmıştır. Artvin’in 1878-1918 Rus işgaline maruz kaldığı dönemler ise kapalı bir anlatımla dile getirilmiştir. Şahin bu bakış açısını eşlerini askere gönderen kadınların yaşamış olduğu süreçler üzerinde durmuştur. Gelinlerin henüz evliliklerin mutluluğunu yaşamadan, eşlerini kaybetmenin acısı şiirde ön plana alınmış bir duygudur. Şahin’in bu şiiri için Artvin’in düşman işgalinden kurtuluş şiiri de denilir.

*“bir uzun dağ başındayım
 ırgatlar güne başlamış-gece de aynı rengi-
 tanıdım potin bağlarından...
 sinelerinde ter kurumuş gelinler –toydan önce-
 eğilmişler bir türküyü deşmeden
 toprağın yüzünü deşmeye”* (Şahin 1989: 25).

Söz konusu bu şiir “Hey on beşli on beşli” ağıtıyla tema olarak benzerlik göstermektedir. Bu açıdan bakıldığı bir memleketteki savaşlar ve yaşanan acılar şairin kelimeleriyle tekrardan hatırlatılmıştır. Eşlerini savaşa gönderen gözü yaşlı gelinlerin duyguları ve kadın duyarlılığı utangaç bir tavır ve kapalı bir söylemle ifade edilmiştir.

*“Hey on beşli on beşli
 Tokat yolları taşlı
 On beşliler gidiyor
 Kızların gözü yaşlı”*

Halk hikâyeleri geçmişten geleceğe birçok şiire konu olmuş ve aşk şiirlerinde ön plana alınarak kendisini göstermiştir. Kerem ile Aslı’da bu aşk hikâyelerinin güzel örneklerinden biri olmuştur. “*Kerem ile Aslı Hikâyesi arayış teması üzerine kurulu aşk hikâyesidir. Kerem ile Aslı bir elmanın iki yarısıdır, Hızır elinden verilen elma Kerem’de Aslı’ya, Aslı’da Kerem’e ait bir kalp yaratır. Nitekim aileler, kız ve oğlanın daha doğmadan önce birbirlerine sözünü verirler. Hikâyenin teması tam da bu noktada oluşur. Ayrılığın yaşanması, yani kahramanların birbirlerinden ayrı düşmesi hikâyeyi çekici kılar*” (Özdemir 2018: 211).

Hikâyedeki ayrılık teması Şahin’in şiirine konu olmuştur. Reyhanın yaprağından ayrılışını, Aslı ile Kerem’in birbirinden kopuşuna bağlanmıştır. Şair sevgilisine ayrılık sembolünü yüklemek istemez. Bu sebepten sevgilisini güzellik unsurları ile anlatır.

*“ben sana reyhan demem
 yaprak döker dal olursun
 ben sana aslı demem
 kerem gider lal olursun
 ben sana balam derim
 canımın içinde bir özgecan olursun”* (Şahin 1989: 55).

SONUÇ

Genel olarak bakıldığında şairler kendilerine ait bir otobiyografi bırakmadığı zamanlarda hayat hikâyelerini kurmak zor bir iş halini almaktadır. Ancak bu süreçte şairlerin yazmış olduğu şiirler ve düzyazılar kısmen hayatından izler taşımıştır. 1980 Sonrası Türk Şiiri içerisinde yer alan Leyla Şahin, erken yaşta memleketinden ayrılmıştır. Sıla özlemini her daim yoğun duygularla yaşayan şairin şiirlerinde bu etkiyi görmek mümkündür. Onun şiirlerinin kalbi Artvin'dir demek yanlış olmaz. Nitekim Şahin şiirlerinde yaşamış olduğu birçok duyguyu Artvin'in engebeli coğrafyasında, başı her daim dumanlı dağların ve coşkun kıvrımlı akan Çoruh Nehriyle şekillendirmiştir. Şahin'in şiirleri Çoruh gibi bazen duyguların tersine akmaktadır.

Şiirlerinde ön planda olan diğer konular ise ölüm, siyaset, ayrılık, karamsarlık, umut ve kadın duyarlılığıdır. Şahin düzyazı kitaplarında ise Cemal Süreya'dan etkilendiği için Fazıl Hüsnü Dağlarca çalışması da bu konuya müteakiben şekillenmiştir. Şiirlerinde serbest bir ölçü, noktala işaretlerini kuralsız kullanışı ve bol yüklü bir imge dünyasına sahip olması onun şiirini İkinci Yeni Şiirine yaklaştırmaktadır. Şairin şiirleri gerek türkü olarak bestelenmiş gerek ise halk hikâyelerini hatırlatma özelliği taşımıştır. Memleketinden uzak kalan şair Artvin'i özlemlerle anarken İstanbul'da kendisine yalnız bir yaşantı çizmiştir. Kendi içerisinde iç çatışma yaşayan Leyla'nın şiirlerinde sürekli bir ikilik ön planda olmuştur. Şair dünyada umudunun oluşunu dile getirmiş olması, şiirlerindeki karamsar havanın dağılmasına engel olamamıştır.

KAYNAKÇA

- Anday, Melih Cevdet (2015). *Şiir Yaşantısı Şiir Yazıları*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Atayurt, Didem (2009). *'Dişil Dil': Bir Örneklem Olarak 1990'larda Türk Edebiyatında 'Kadın' Şairler*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Beyatlı, Yahya Kemal (1971). *Edebiyata Dair*. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Yayınları.
- Karataş, Turan (2010). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Kundera, Milan (2014). *Roman Sanatı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Metin, Ali K (2015). *Şiirin Adaleti 1980 Sonrası Türk Şiiri Üzerine Eleştiri ve Tahliller*. İstanbul: Metafoz Yayıncılık.
- Özdemir, Mehmet (2018). "Halk Hikâyelerinde İşlevlerin Kişiler Arasındaki Dağılımı Üzerine Bir İnceleme: Kerem ile Aslı - Ferhat ile Şirin Karşılaştırılması". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. Cilt:6, Sayı:13, Sayfa: 204-220.
- Rifat, Oktay (2009). *Şiir Konuşması*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şâhin, Leyla (1989). *Kırlangıç Yıldızı*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Şâhin, Leyla (1990). *Acı Toplayan İpekli Çardak Kuşu*. İstanbul: Edebiyat Gazetesi Yayınları Şiir Dizisi 1.
- Şâhin, Leyla (2014). *Cemal Süreya'ya On Dördüncü Mektup Güneşten Yırtılan Caz*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Şâhin, Leyla (2014). *Cemal Süreya'da Dağlarca*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Sartre, Jean-Paul (2015). *Edebiyat Nedir?*. (Çev. B. Onaran). İstanbul: Can Yayınları.
- Süreya, Cemal, (2013). *Sevda Sözleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tamsöz, Bedirhan, (1994). *Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi*. Ankara: Ayyıldız Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2009). *On dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tarhan, Abdülhâk Hâmid (2010). *Makber*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Türk, Emine Bilgehan (2016). *Kurmacadan Gerçeğe Hasan İzzettin Dinamo*. Trabzon: Serander Yayınevi.
- Türk, Hatem, (2014), *Hasan Hüseyin Korkmazgil: Başkaldıran Dizeler*. Sivas: Asitan Kitap.
- Ünal, Hayriye (2011). *Eşikteki Özgürlük Çoksizli Şiir*. Ankara: Hece Yayınları.
- Yılmaz, Ayfer (2012). "Geçmişten Günümüze Kadın Şairlerin Konumuna Genel Bir Bakış". 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum. Cilt:1 Sayı:2, Sayfa: 46-63.